

ח אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ: וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוִה בְּמֵה אֲדַע כִּי אֵירֶשְׁנָה: וְתֵן אֶרְעָא הַדָּא לְמִירְתָּהּ:
 ח. נֹאמֶר, יְיָ אֱלֹהִים, כְּמֵה
 אֲדַע אֲרִי אֵירְתָּנָה:
 ט. נֹאמֶר לַיהוָה, קָרֵב קָדְמַי
 עֲגִלִין תְּלַתָּא, וְעִזִין תְּלַתָּא, וְדִכְרִין תְּלַתָּא, וְשַׁפְנִינָא וְכֵר יוֹנָה:

(ט) עגלה משלשת, שלשה עגלים, רמז לשלשה פרים: פרי יום רש"י הכפורים, ופר העלם דבר [של צבור], ועגלה ערופה³⁹, ועז משלשת, רמז לשעיר הנעשה בפנים, ושעירי מוספין של מועד, ושעיר⁴⁰ חטאת יחיד. ואיל משלש, אשם ודאי, ואשם תלוי, וכבשה של חטאת יחיד⁴⁰. *וְתֵן אֶרְעָא הַדָּא לְמִירְתָּהּ, תור ובן יונה³⁹.

י"ג: בני. 39 ב"ד מר, יד. 40 ב"ד ורא"ס: "ושעירית" חטאת יחיד, והוא הנכון כי חטאת יחיד היא שעירה. וכן הוא בב"ר: "ושעירה" של יחיד. *40 אע"פ

(ט) עז משולשת. י"א ג' עזים⁸⁰. והישר בעיני בת שלש שנים. ראב"ע ואיל. הוא הכבש הגדול. וגוזל. בן יונה, כי מאלה לבדם הנזכרים כבהמה ובעוף העולות וכל קרבן.
 80 ראה אונקלוס, רש"י, רמב"ן.

לחנם הוצאתיך אלא לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, רצה לומר רד"ק שיירשוה בניו ותהיה הארץ לאברהם כמו הירושה שיורישנה אדם לבניו.

(ח) ויאמר... במה אדע כי אירשנה, פירוש כי יירשוה בני, וכן: אשר לקחתי מידי האמורי (להלן מח כב) ופירש במה אדע, כי הוא לא נסתפק לו אם יירשוה בניו שהרי אמר והאמין בה' אלא נסתפק לו אם יירשוה לעולם כי אולי יחטאו ויגלו ממנה ושאל באיזה עניין ידע הירושה איך תהיה שיראה לו בנבואה כמו שהראה לו ענין רבוי וזרעו בכוכבים.

(ט) ויאמר אליו קחה לי, פי' להקריבם לפני, ובהם ארמוז לך ענין ישיבתם בארץ ירושתם וגלותם ממנה, ובהם אכרות לך ברית שלא תמוט, כי כריתת הברית הוא בזה הדרך כמו שאמר: העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו (ירמיה לד יח) כן אמר הנה: ויבחר אותם בתוך. וזכר שלשת המינים מהבהמה שבהם יכשר הקרבן ורמז בהם שכל זמן שיקריבו הקרבנות כראוי לא יגלו מן הארץ⁹⁴. והשילוש שזכר, בהם רמז לשלשת גלויות שעתידין בניו לגלות מארצם ועל זה נאמר גם כן: ותשקמו בדמעות שלישי (תהלים פ ז). ובאמרו עגלה רמז בו לגלות ראשון שהיא גלות מצרים⁹⁵ שנקראו עגלה כמו שאומר: עגלה יפה-פיה מצרים (ירמיה מו כ) כי מארץ כנען שהיא ארצם גלו שם וכבר היו בארצם מושלים לולי כי לא שלם עון האמרי (פסוק טז). ועז ואיל, אמר על גלות בכלל⁹⁶ ועל גלות רומי שאנחנו בו היום שהוא מלכות רביעית, ואף על פי שהצרו להם מלכות יון לא הגלום *מארצם מכל מקום במשל הם נכללים, כי הם נקראו עז בחלום דינאל⁹⁷. ולפי שהם היו תחלת רעת ישראל בבית שני נעשה המשל בהם, והרומים כלו והגלום. ואיל הם מדי ופרס⁹⁸ ולפי ששלכו בבבל נקרא מלכותם איל, והנה רמז באיל מלכות בבל,

94 כע"ז בפסיקתא פרי' החודש: ד' דברים הראה הקב"ה לאברהם אבינו ואלו הן: תורה וקרבנות גיהנם ומלכיות. א"ל הקב"ה: אברהם, כל זמן שבניך מתעסקים בשמים כגון תורה וקרבנות ניצולים משמים מגיהנם ומלכיות. 95 וכן במדרש לקח טוב כאן. וראה מדרשים אחרים בב"ר מר, טו ופד"א פכ"ח, ותורה שלמה קג"ק. 96 ברוב המדרשים (ראה תורה שלמה שם) בכל נרמזה ב"עגלה", ועז זו מלכות יון, וגם בלקח טוב הנ"ל שדורש עגלה על מצרים, ורוש עז על יון. 97 "צפיר העזים הגדיל עד מאד" (דניאל ח, ח): "הצפיר השעיר מלך יון" (שם כא). 98 כ"ה בכל המדרשים הנ"ל.

רס"ג (ט) קחה לי, הקרב לפני. וגוזל, בן יונה¹⁸.
 18 כי הוא הראוי לקרבן בקטנו.

לרשתה. כבר פירשתי⁵¹ זה כי יאמר מעת שהוצאתיך מאור כשדים ועשיתי לך נס היה הרצון לפני לתת לך הארץ הזאת, והנה עתה לא גזר שיתננה לו, אבל אמר שהוציאו מאור כשדים על דעת שיתננו לו, ולכן חשש אברהם פן יהיה כירושת הארץ תנאי המעשים, אף על פי שאמר לו פעמים⁵² לזרעך אתן את הארץ הזאת, כי עתה לא יגזור המתנה כאשר גזר לו זרע, ולכן אמר במה אדע כי אירשנה, ואינו כשאלת מה אות⁵³, וגם הקדוש ברוך הוא לא עשה עמו כשאר האותות להראות לו אות או מופת בדבר נפלא, אבל בקש אברהם שידע ידיעה אמיתית שיירשנה ולא יגרום חטאו או חטא זרעו למנעה מהם, או שמא יעשו הכנענים תשובה ויקויים בהם, רגע אדבר על גוי ועל ממלכה לנתוש ולנתוך ולהאביד ושב הגוי ההוא מרעתו ונחמתי על הרעה (ירמיה יח ז"ח), והקדוש ברוך הוא כרת עמו ברית שיירשנה על כל פנים. (ט) עגלה משולשת ועז משולשת. פירש רבי אברהם בת שלש שנים. אבל אונקלוס אמר שלש⁵⁴, וכן הדבר כי בת שלש לא תקרא עגלה, כמו ששנינו⁵⁵ וחכמים אומרים עגלה בת שתיים פרה

צדקה על זה לזרז ודור (אברהם). 51 לעיל יא, כח. 52 לעיל יב, ז. 53 שחרגם: עגלין תלתא. 54 פרה א, א, הרי שעגלה

(להלן פסוק יב). ונקראת פרשת ברית בין הבתרים, ומוקדמת היא לפרשה שלמעלה ד"אחר הדברים האלה" חמש שנים, שהרי כתוב כאן: כי גר יהיה זרעך וגו' (פסוק יג), פי' מיצחק ואילך, בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, וכתיב: ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה (שמות יב מא), לזמן ברית בין הבתרים, יצאו כל צבאות וגו'. אם-כן נמצאת למד שפרשת ברית בין הבתרים קדמה ללידתו של יצחק שלשים שנה⁷⁰, ואברהם בן מאה שנה בהולד לו את יצחק בנו, נמצא אברהם בן שבעים שנה בזמן ברית בין הבתרים שהיה כשיצא מחרן פעם ראשונה, ובפעם השנייה כשנאמרה לו פרשה של אחר הדברים האלה היה בן חמש ושבעים שנה, דקים לך בסדר עולם⁷¹: בן

שהאמין בו וכי מי הוא זה ואיזהו אשר לא יאמין בהא"ל הנאמן ב"ה" 70 כי "משנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה, כיצד וכו'" (לשון רש"י לפסוק יב). ומברית בין הבתרים עד יציאת מצרים היה ת"ל שנה. הרי שברית בין הבתרים קדמה ללידתו של יצחק שלשים שנה. 71 סדר עולם פ"א.

ספורנו שאתה בעצמך תקנה אותה ב"חזקה"³⁵. לרשתה. כדי שהבנים יירשוה ממך בתורת ירושה שאין לה הפסק³⁶.
 (ח) במה אדע. כי אולי יחטאו הבנים ולא יזכו לירש³⁷.
 (ט) קחה לי עגלה. לכרות ברית, למען יהיה דברי גזר דין שיש עמו שבועה שאינו מתקרע, כדבריהם ז"ל³⁸, וכן ביאר משה רבנו באמרו "לא בצדקתך... כי ברשעת הגוים ה' מורישם, ולמען הקים את הדבר אשר נשבע אתה בא לרשת" (ע"פ דבר' ט ה).
 35 לזה הביאו לארץ כנען להתהלך בה לארכה ולרחבה (יג יד-טו) וראה רמב"ן שם שהיא מדרכי קנין חזקה, השהו ב"ב ק א. 36 בין אם ראוים לכן או לא. 37 כשיגרום חטאם לטלל ההבטחה. לא שהיה לו ספק בדבריו ה'. 38 ר"ה יח א.

וַיִּקַּח לוֹ אֶת-כָּל-אֱלֹהֵי יְבִתָּר אֹתָם בְּתוֹךְ וַיִּתֵּן אִישׁ-בְּתָרוֹ לְקַרְבָּת רַעְוָהוּ י. וְקָרִיב קָדְמוּהִי יָת פֶּל אֱלִין, וּפְלִיג יִתְהוֹן בְּשׁוּן, וַיֵּהב פֶּלְגָא פִּילג לְקַבִּיל חֲבָרְיָה.

רס"ג (י) ויקח לו, ויקרב לפניו. ויבחר אותם בתוך, וינתחם באמצעותם. ויתן איש בתרו לקראת רעהו, ויתן כל בתר מול חברו.

רמב"ן בת שלש. ורמזו כי שלשה קרבנות מהן יקריבו לפניו וזרעו העולה והחטאת והשלמים, כי האשם כחטאת הוא אין ביניהם לבד השם. ויתכן שיהיה טעם משולשת שיביא אותן רצופות, ויהיה כל מין לבד, וכן כי משולשות הנה (יחזקאל מב ו), שהיו הלשכות העליונות והתיכונות והתחתונות. (י) ויבחר אותם בתוך. לכרות עמו ברית לעבור בין הבתרים האלה. ונרמז לו גם כן כי מאלה יהיה כל קרבן בבהמה ובעוף, כי הגזול בן יונה, ואמר בו גזול שלא הוכשרו במין ההוא אלא

(י) ויבחר אותם, חלק כל אחד לשני חלקים, ואין המקרא יוצא רש"י מידי פשוטו: לפי שהיה כורת עמו ברית לשמור הבטחתו להוריש לבניו את הארץ, כדכתיב: ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר וגו' (פסוק יח), ודרך כורתי ברית לחלק בהמה ולעבור בין בתריה, כמה שנאמר: העוברים בין בתרי העגל (ירמיה לד ט), אף כאן תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים הוא שלוחו של שכניה שהוא אש. ואת הצפור לא בתר, לפי שהאומות נמשלו לפרים ואילים ושעירים⁴¹, שנאמר סבבוני פרים רבים וגו' (תהלים כב ג), ואומר: האיל אשר ראית בעל הקרנים מלך⁴² פרס (דניאל ח כ), ואומר הצפיר השעיר מלך יון (שם כא), וישראל נמשלו לבני יונה, שנאמר: יונתי בחגוי הסלע שאינו איל הוא ממין אחר (מהרז"ל). 41 פרקי דר' אליעזר פ' כח בשנינים. 42 בפסוק: מלכי מדי ופרס.

(י) ויבחר. חתכם והפרידם, וכמוהו על הרי בתר (שיה"ש ב יז), ראב"ע בין בתריו (ירמי' לד יח). ויתן איש בתרו. דע כי מלת איש כמו בעל, וכן איש מלחמה (שמות טו ג), והאיש גבריאל (דניאל ט כא), ופי' בעל כמו עצם הדבר⁸¹, וכן איש בליעל (ש"ב כ א), 81 לואי לחיוק. ומחלוה לכל עצם, ראה שמות טו, ג.

ופרס ומדי, אף על פי ששלחו גלותם, מלכים מהם האריכו גלותם ורד"ק ואחרו בנין הבית והעיר. וקרא השנים נקבות והשלישי זכר כנגד הטובה שהטיבו מדי ופרס שנקראו איל, לישראל, ועוד שלא נתנו הכח והתפארת לעצמם אלא לאל, כמו שאמר כורש מלך פרס: כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי ישראל (דבחי"ב לו כג) ומלך אשור [אמר⁹⁹]: בכח ידי עשיתי (ישעיה י ג). וכן טיטוס חרף וגדף¹. וקראו זכר, כמו שהזכר חשוב מהנקבה. והשנים הרעו לישראל ולא הטיבו והתפארו במלכותם לעצמם ולא נתנו הכח והתפארת לאל לפיכך קראם נקבה. משלש, משלש כתר גימור: עגלין תלתא [ועזין תלתא]⁹⁹ דכרין תלת. או אפשר לפרשם בני שלש שנים², ותור וגזול, ולא ידענו מאיזה מין מהעופות היה הגזול, כי כל קטני העופות יקראו גזול כמו שאמר על בני נשר: על גזוליו ירחף (דברים לב יא). ואונקלוס פרש לנו ותרגם ובר יונה וכן הוא האמת, כי הוא הכשר לקרבן והוא הנדרס ואינו דורס, וכן התור ויש ביניהם שתוף בטבע והנקבה מהם לא תזקק לזכר אחר מות בעלה. כן ישראל בגלות שהיתה כאלמנה בגלות מיום שנפרד בעלה ממנה והוא חי וקיים, לא עבדה אלהים אחרים בגלות אע"פ שארך הגלות כאלו אין תקוה, אף על פי כן, אם שכחנו שם אלהינו ונפרש כפינו לאל זר (תהלים מד כב). והתור והגזול היו משל לישראל³ שיהיו דרוסים ברגלי האומות בפשעיהם ברוב הזמנים עד יבוא משיח. וישראל נמשלו ליונה, כמו שאמר: עיניך יונים (שה"ש א טו) ונאמר יונתי בחגוי הסלע (שם ב יד) וכן נמשלו לתור כמו שנאמר: אל תתן לחית נפש תורך (תהלים עד יט).

(י) ויבחר אתם בתוך, מה שבתר ומה שלא בתר הכל היה במצות האל ואע"פ שלא זכר זה. וטעם הבתר לענין הברית שכרת עמו [99] השלמתי ע"פ שאר כ"י הגדול. 1 גיטין נו, ב. 2 כפי' הראב"ע. בנ"י: ואי אפשר לפרש בני שלש שנים. 3 כן גם בלקח טוב. בשאר מדרשים הנ"ל נדרש באופן אחר.

חזקוני ארבעים ושמונה שנים היה בהפלגה, ושתיים עשרה שנה עבדו את כדורלעומר, ושלש עשרה שנה מרדו, ובארבע עשרה שנה בא כדורלעומר הרי מהפלגה עד המלחמה עשרים ושש שנים, שים כ"ו אלו על הארבעים ושמונה שהיו לו קודם הפלגה ויעלו לשבעים וארבע. הרי שמצינו דבשנת המלחמה היה אברם בן שבעים וארבע, או בן שבעים וחמש, ועל זה נאמר⁷²: ואברם בן שבעים וחמש שנה בצאתו פעם שנייה מחרן. מיד אחר הדברים האלה, שהרג את המלכים האלה, היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר וגו', אלא אין מוקדם ומאוחר בתורה⁷³. ונסמכה פרשת ברית בין הבתרים כאן כדי לחבר את הפרשיות שנתבשר אברהם בורע, וזהו ששינונו בסדר עולם⁷¹: חזר לחרן אחר ברית בין הבתרים, שהיה בא"י, כמו שכתוב בפרשת ברית בין הבתרים: לזרעך נתתי את הארץ הזאת (פסוק יח), ונשתתה שם בחרן חמש שנים, ובאותו פרק היה הוא בן חמש ושבעים שנה ויצא לו מחרן פעם שנייה. ראייה אחרת דתרי עניני ניהו כדאיתא בכרכות⁷⁴: מיום שברא הקב"ה עולמו לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם וקראו אדון, שנאמר: אדני אלהים במה אדע כי אירשנה (פסוק ח). ואי ס"ד חד ענינא הוא מאחר הדברים האלה עד ושרי אשת אברם, אמאי לא מייתי תלמודא: אדני אלהים מה תתן לי (לעיל פסוק ב)⁷⁵, דקדים מיניה, אלא שתי פרשיות הן ופרשת ברית בין הבתרים מוקדמת לשלפניה חמש שנים כמו שפירשתי למעלה. ועוד אם סדר פרשיות האלו ככתבן, אין יאמר אברהם⁷⁶: במה אדע כי אירשנה, אין לך מקטני אמנה שיאמר במה אדע כי אירשנה, אחר שאמר לו הקב"ה: אשר יצא ממעיך הוא יירשך (פסוק ד), אלא פשיטא שתי פרשיות הן והאחרונה קדמה לשלפניה כדאמרין. והשתא ניחא, שהקב"ה א"ל הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, אמר אברהם לפני הקב"ה: מאחר שאין לי זרע, במה אדע כי אהיה יורש את הארץ הזאת, שמא היום או למחר אמות ואיך אירשנה. וי"א אחר שיטת פרש"י אברהם לא שאל לו אות על⁷⁷ שהבטיחו לתת לו את הארץ, אלא דואג היה על הבטחה זו, שכל הבטחותיו

72 לעיל יא, ד. 73 בדפרשת ברית בין הבתרים היה אברהם בן שבעים שנה. ובשנת מלחמת המלכים היה בן ע"ד או ע"ה. כדלעיל, וקשה שאין זה סדר המקראות לפי מאורעות הזמן, אלא אין מוקדם וכ"ו. ועיין בכיבור הגר"א לסדר עולם. 74 ברכות ז, ב. 75 עיין בתו"ס ברכות ז, ב. ד"ה לא, שמקור דברי רבינו שם הוא. 76 בס"ש שמו המדפיסים כאן סימן פסוק ח, ובה הפרידו בין הדברים. כי כל זה ענין אחר הוא. 77 "על" - ע"פ כ"י, בס"ש "עד" ואינו נכון.

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף לא עמוד ב

3

ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין אחדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטרח. מאי היו עלי לטרח? אמר הקדוש ברוך הוא: לא דיין להם לישראל שחוטאין לפני, אלא שמטריחין אותי לידע איזו גזירה קשה אביא עליהם. בתשעה באב גופיה מאי מפטירין? אמר רב באיכה היתה לזונה, מקרא מאי? תניא. אחרים אומרים: גאם לא תשמעו לי, רבי נתן בר יוסף אומר: זעך אנה ינאצני העם הזה, ויש אומרים: זעך מתי לעדה הרעה הזאת. אמר אביי: האידינא נהוג עלמא למיקרי בני תוליד בנים, ומפטירין זאסף אסיפם.

[במעמדות] במעשה בראשית וכו'. מנהני מילי? אמר רבי אמי: אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר האם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, וכתוב ויהאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה, אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם! שמא חס ושלום ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה? - אמר לו: לאו. - אמר לפניו: רבוננו של עולם, במה אדע? - אמר לו: קחה לי עגלה משלשת וגו'. - אמר לפניו: רבוננו של עולם, תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם? - אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות, כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן, ומוחל אני על כל עונותיהם.

בתעניות ברכות וקללות ואין מפסיקין בקללות. מנא הני מילי? אמר רב חייא בר גמדה אמר רבי אסי: דאמר קרא ימוסר ה' בני אל תמאס. ריש לקיש אמר: לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות. אלא היכי עביד? תנא: כשהוא מתחיל - מתחיל בפסוק שלפניהם, וכשהוא מסיים - מסיים בפסוק שלאחריהן. אמר אביי: לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים, אבל קללות שבמשנה תורה - פוסק. מאי טעמא? הללו - בלשון רבים אמורות, ומשה מפי הגבורה אמרן. והללו - בלשון יחיד אמורות, ומשה מפי עצמו אמרן. לוי בר בוטי הוה קרי וקא מגמגם קמיה דרב הונא בארורי, אמר לו: אכנפשך, לא שנו אלא קללות שבתורת כהנים, אבל שבמשנה תורה - פוסק. תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: עזרצא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבמשנה תורה קודם ראש השנה. מאי טעמא? אמר אביי ואיתימא ריש לקיש: כדי שתכלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא שבתורת כהנים, אטו עצרת ראש השנה היא? - אין, עצרת נמי ראש השנה היא, דתנן: ובעצרת על פירות האילן. תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: אם יאמרו לך זקנים: סתור! וילדים: בנה! - סתור ואל תבנה, מפני שסתירת זקנים - בנין, ובנין נערים - סתירה, וסימן לדבר: יארחבעם בן שלמה.

תנו רבנן: מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורין במנחה, במנחה - שם קורין בשני, בשני - שם קורין בחמישי, בחמישי - שם קורין לשבת הבאה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: מקום שמפסיקין בשבת שחרית - שם קורין במנחה, ובשני ובחמישי ולשבת הבאה. אמר רבי זירא: הלכה, מקום שמפסיקין בשבת שחרית - שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה. - ולימא: הלכה כרבי יהודה!

פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא ה - החדש הזה

4

החדש הזה.

[א] עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו (תהלים קד: יט). א"ר יוחנן לא נברא להאיר אלא גלגל חמה בלבד, יהי מאורות (בראשית א: יד) מארת כתב. אם כן למה נבראת הלבנה, אלא לקדש בה ראשי חדשים וראשי שנים. ר' שילה דכפר תמרתה בשם ר' יוחנן/יוחנן/אף על פי כן, שמש ידע מבואו (תהלים שם/ק"ד/), מיכן שאין מונין ללבנה אלא אם כן שקעה החמה. יוסטה חברה בשם ר' ברכיה ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום וג' (במדבר לג: ג), אם ללבנה את מונה עד כדון לית בה אלא ארבעה עשר משוקעין, מיכן שאין מונין ללבנה אלא אם כן שקעה החמה. ר' זעירא בשם ר' חנינה לא נברא להאיר אלא גלגל חמה בלבד, יהי מאורות (בראשית שם/א/), מארת כתב. אם כן למה נבראת לבנה, אלא צפה הקב"ה שאומות העולם עתידין לעמוד ולעשות אותן אלוהות ואמר, אם בשעה שהם שנים והם מכחישין זה את זה אומות העולם עושין אותן אלוהות, אילו היה אחד על אחת כמה וכמה. ר' ברכיה בשם ר' סימון שניהם נבראו להאיר, יהי מאורות (שם/בראשית א/), והיו למאורות (שם/בראשית א/ ט"ו), ויתן אותם אלהים ברקיע השמים וגו' (שם/בראשית א/ יז). והיו לאתת ולמועדים (שם/בראשית א/ יד), לאתת, אילו השבתות דכת' כי אות היא ביני וגו' (שמות לא: ג). ולמועדים, אילו ימים טובים. ולימים (בראשית שם/א/), אילו ראשי חדשים. ושנים (שם/בראשית א/), אילו ראשי שנים, שיהיו אומות העולם מונים לחמה וישר' ללבנה, החדש הזה לכם ראש חדשים וגו' (שמות יב: ב).

[ב] רבות עשיתה י"י אלהי נפלאות ומחשבותיך וגו' (תהלים מ: ו). ר' חננה בר פפא או' /אומר/ תרתי. כל נפלאות ומחשבות שחשבתה כדי שיקבל אבינו אברהם את המלכות. אלינו (שם/תהלים מ/), בשבילנו, כדי שנעמוד בעולם (שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן ארבעה דברים הראה הקב"ה לאבינו אברהם, תורה, וקרבנות, גיהנם, ומלכות. תורה, ולפיד אש (בראשית טו: יז). קרבנות, ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת וגו' (שם/בראשית טו: ט). גיהנם, תנור עשן (שם/בראשית טו: יז). מלכות, והנה אימה חשכה גדולה וגו' (שם/בראשית טו: יב). א' לו הקב"ה לאבינו אברהם כל זמן שבניך מתעסקין בשתי' הן ניצולין משתים, כל זמן שבניך מתעסקין בתורה ובקרבנות הם ניצולין מגיהנם וממלכות. ועתיד בית המקדש ליחרב וקרבנות ליבטל, כמה את רוצה שירדו בניך, בגיהנם או במלכות, ר' חננא בר פפא אברהם בירר לו את המלכות. ומה טעמא, אם לא כי צורם מכרם וי"י הסגירם (דברים לב: ל), ואין צורם אלא אברהם שנ' הביטו אל צור חוצבתם (ישעיה נא: א). וי"י הסגירם (דברים שם/ל"ב/), שהסכים הקב"ה עמו. ר' ברכיה בשם ר' לוי כל אותו היום היה אברהם יושב ותמה בלבו ואומר לאיזו מהם גבור, לגיהנם או למלכות, זו קשה מזו. א"ל הקב"ה, אברהם עד מתי את יושב ותמה בלבך, פסוק הדה מלכיא מליבך. הדי' דכת' /הדה דכתיב/ ביום ההוא כרת י"י את אברהם ברית לאמר (בראשית טו: יח), מה הוא לאמר, ר' חננא בר פפא א' אברהם בירר לו את המלכות. באנו למחלוקת ר' יודן ור' אידי, ר' חמא בר חנינא זקן אחד או' בשם ר', הקב"ה בירר לו את המלכות. הדי' היא דכת' הרכבת אנוש לראשינו באנו באש ובמים (תהלים סו: יב), כאלו באנו באש ובמים. ר' חננא בר פפא א' /אומר/ חורי. ר' חננא א' כל נפלאות ומחשב' שחשבתה כדי שיהא אדם ניזקק לביתו, מה טעמ', וידע אדם עוד את אשתו וגו' (בראשית ד: כה), מה הוא עוד, שניתוסף לו תאוה על תאוותיו. לשעבר אם לא היה אדם רואה לא היה מתאוה, ועכשו בין הוא רואה ובין שאינו רואה הוא מתאוה. ר' אבא בר יודן בשם ר' אחא רמז לפרגמטיוטין ולמפרשי הים שיהיו נזכרין ובאין לבתיהן. ר' סימון א' כל נפלאות ומחשבות שחשבת כדי שלא יקבלו אומות העו' את תורתך. והלא כבר גלוי וידוע לפני' שאין מקבלין אומות העולם את תורתך, ולמה נראית כמחזיר עליהם, בשביל לכפול לנו מתן שכרינו. דא' ר' סימון בחשבוניתך אלינו, שכל אותן שני אלפים וארבע מאות וארבעים ושמונה שנה עד שלא יצאו ישר' ממצרים היה הקב"ה יושב ומחשב חשבונות ומעבר עיבורין ומקדש את השנים ומחדש חדשים, וכיון שיצאו ישר' ממצרים מסרן להם, הדי' דכת' ויאמ' י"י אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר (שמות יב: א), מהו לאמר, אמר להם מיכן והלך הרי הן מסורין לכם, החדש הזה לכם (שם/שמות יב: ב).

[ג] תוחלת ממושכה מחלה לב וגו' (משלי יג: יב). ר' חייא בר בא פתח תוחלת ממושכה מחלה לב, זה הוא מארש אשה ונוטלה לאחר זמן. ועץ חיים תאוה באה (שם/משלי יג: ג), זה שמארש אשה ונוטלה מיד. ד"א תוחלת ממושכה מחלה לב, זה דוד שנמשח ומלך לאחר שתי שנים. ועץ חיים תאוה באה, זה שאול שנמשח ומלך מיד. בזכות מה, בזכות מעשים טובים שהיו בידו, שהיה עניו ושפל רוח, ושהיה אוכל חולים בטהרה, ושהיה מבזבז את ממונו בשביל לחוס על ממונו של ישר', וששקל כבודו עבדו ככבוד עצמו. יהוד' בר נחמן בשם ר' שמע' בן לקיש שהיה בן תורה, בי שרים ישורו (משלי ת: טז), בי מלכים ימלוכו (שם/משלי ת: טו). תני ר' ישמע' עד שלא יחטא אדם נותנין לו אימה ויראה, וכיון שהוא חוטא נותנין עליו אימה ויראה. כך עד שלא חטא אדם הראשון היה שומע את הקול אימירון, כיון שחטא היה שומע את הקול אגריון. עד שלא חטא אדם הראשון היה שומע את הקול ועומד לו על רגליו, וישמעו את קול אלהים מתהלך בגן לרוח היום (בראשית ג: ת), וכיון שחטא היה שומע את הקול ומתחבא, ויתחבא האדם ואשתו וגו' (שם/בראשית ג: א). א"ר אייבו באותה שעה גוועה קומתו של אדם הראשון ונעשת של מאה אמה. עד שלא חטאו ישר' מה כת' ומראה כבוד י"י כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל (שמות כד: יז). א"ר אבא בר כהנא שבע מחיצות של אש היו כוססות זו בזו והיו ישר' רואין ולא מתיראין ולא מתפחדין, וכיון שחטאו אפילו פני הסרסור לא היו יכולין להסתכל ה"ה דכת' וירא אהרן וכל בני ישראל את משה וגו' (שמות לד: ל). ר' פנחס בר אבון בשם ר' חנין אף הסרסור הרגיש בעביר'. מלכי צבאות יודון (תהלים סח: ג), ר' יודן בש' ר' אייבו או' מלאכי צבאות אין כתיב כן, אלא מלכי צבאות, מלכיהן דמלאכין, אפילו מיכאל, אפילו גבריאל, לא היו יכולין להסתכל בפניו של משה, וכיון שחטאו ישר' אפי' פני הגולירין לא היה משה יכול להסתכל, כי יגורתי מפני האף והחמה (דברים ט: יט). עד שלא אירע